

Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia w pracy jako istotny element pracy przyszłości

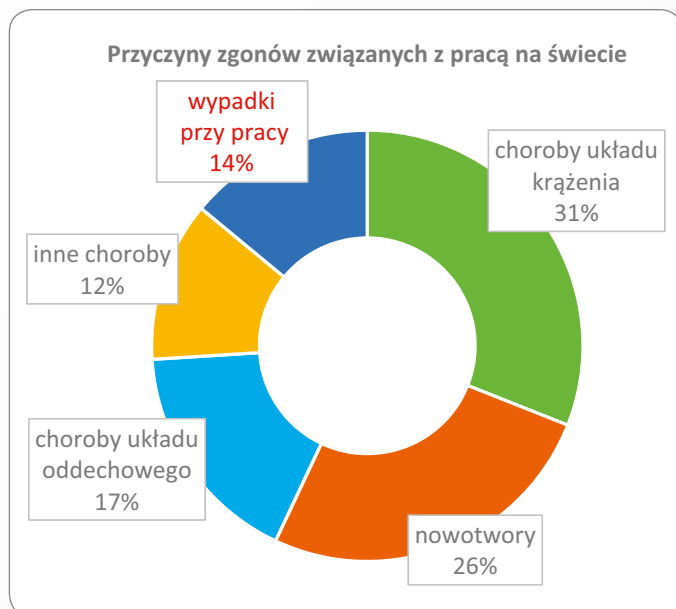
28 kwietnia przypada Światowy Dzień Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Pracy, ustanowiony przez Międzynarodową Organizację Pracy (MOP; ang. *International Labour Organization, ILO*) w 2003 r. W nawiązaniu do przypadającego w tym roku stulecia tej organizacji, MOP planuje podsumować swoje dotychczasowe działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy. Zamierza także podjąć dyskusję na temat wpływu zmian technologicznych i organizacyjnych, a także zmian demograficznych i klimatycznych na dalsze prace w obszarze bhp. Temat obchodów Dnia wybrany na ten rok brzmi: „Bezpieczeństwo i zdrowie w pracy jutra” (ang. *Safety and health and the future of work*).

Dane statystyczne

Według szacunków MOP każdego roku z powodu wypadków przy pracy lub chorób zawodowych na świecie umiera około 2,78 mln ludzi (z czego 2,4 mln ludzi umiera z powodu chorób zawodowych), a 374 mln pracowników rocznie ulega wypadkom przy pracy. Szacuje się, że wszystkie wypadki przy pracy i choroby zawodowe generują stratę w wysokości prawie 4% światowego PKB.

Najczęstszymi przyczynami śmierci z powodu pracy są choroby zawodowe i stanowią one 86% wszystkich zgonów związanych z pracą. Na świecie największe żniwo zbierają choroby układu krążenia (31%), nowotwory związane z pracą (26%) i choroby układu oddechowego (17%).

Z kolei w krajach rozwiniętych nowotwory stanowią ponad 50% przyczyn chorób prowadzących do śmierci.

Źródło: *Safety and health at the heart of the future of work. Building on a 100 years of experience*. Raport MOP, 2019

Czynniki wpływające na zmiany w charakterze pracy

Doświadczamy dynamicznych zmian w technologii i organizacji pracy. Wynikają one z powszechnej digitalizacji życia, szybkiego rozwoju teleinformatyki, automatyzacji i robotyki oraz pojawienia się pracy wykonywanej za pośrednictwem platform internetowych. Nowe rozwiązania technologiczne rozprzestrzeniają się na świecie znacznie szybciej niż kiedykolwiek wcześniej. Należy się spodziewać, że w ciągu kolejnych lat zmieni się to, gdzie pracujemy, jak pracujemy, kto będzie miał pracę i jak będziemy pracę postrzegać. Będzie to stawiać przed pracownikami całkiem nowe wyzwania, jak również nowe możliwości.

Jednolity rynek cyfrowy i technologie informacyjno-komunikacyjne (ang. *Information and Communication Technologies – ICT*) nie tylko zrewolucjonizują warunki pracy, ale także całkowicie zmienią jej organizację. Powstaną wiele nowych zawodów. Niestety, osoby, które stracą pracę na skutek zachodzących przemian, będą prawdopodobnie najmniej przygotowane do podjęcia pracy w nowych zawodach. Także nowo nabywane umiejętności zawodowe mogą szybko okazywać się przestarzałe.

Automatyzacja, robotyka, zdalne interfejsy, drony i rzeczywistość wirtualna umożliwią zastępowanie ludzi maszynami w niebezpiecznych środowiskach pracy oraz zmniejszą narażenie pracowników na wiele substancji niebezpiecznych. Jednak nowe technologie, takie jak druk 3D, 4D i biodruk mogą zwiększyć narażenie na szereg nowych substancji. Tych zagrożeń nie możemy jeszcze w pełni przewidzieć. Powstaną także zagrożenia wynikające z używania algorytmów i interfejsów człowiek – maszyna, np. w sytuacjach, kiedy czujniki maszyny okażą się zawodne. Na skutek automatyzacji niektórzy operatorzy będą musieli kontrolować nawet kilka procesów pracy jednocześnie, co może powodować wzrost obciążenia psychicznego i stresu zawodowego.

Platformy internetowe oferują usługi programistów, tłumaczy, redaktorów i prawników odbiorcom na całym świecie. Dzięki platformom odległość pomiędzy usługodawcą a usługobiorcą nie jest już barierą. Urządzenia o rosnącej efektywności i algorytmy dużej mocy umożliwiają szybki rozwój firm oferujących np. dostawę jedzenia czy usługi transportowe.

Wygoda wynikająca z elastyczności i możliwości wykonywania pracy w dowolnym czasie i miejscu może jednak prowadzić do zatarcia granic pomiędzy pracą a życiem prywatnym. Dodatkowo konieczność dopasowania godzin pracy do odległej strefy godzinowej, praca zmianowa lub w porze

nocnej mogą wpływać na rozwój chorób nowotworowych, cukrzyca czy chorób układu krążenia.

Osoby pracujące za pośrednictwem platform internetowych mogą doświadczać izolacji zawodowej i społecznej związanej z wykonywaniem pracy zdalnej. Może się to wiązać z większym ryzykiem wystąpienia chorób układu krążenia, depresji i lęków, a także negatywnie wpływać na procesy poznawcze i proces podejmowania decyzji.

Cechą rynku pracy przyszłości będą zlecenia krótkoterminowe. Pracownikom może brakować doświadczenia w wykonywaniu danego zadania, odpowiedniego wprowadzenia, szkoleń i nadzoru. Dodatkowym obciążeniem będzie czas poświęcony na poszukiwanie nowego zlecenia, który nie wlicza się do czasu pracy.

Jak dotąd brakuje regulacji prawnych, które chroniłyby osoby pracujące za pośrednictwem platform internetowych. Właściciele platform nie uważają się za pracodawców. Stoją na stanowisku, że osoby pracujące w ten sposób same są odpowiedzialne za warunki pracy, w tym także za swoje bezpieczeństwo.

Mobilne urządzenia ICT, które umożliwiają ludziom pracę z dowolnego miejsca (laptopy, tablety czy smartfony), nie są przystosowane do długotrwałego użytkowania i mogą powodować przeciążenie kończyn górnych, szyi i pleców. Rozwój ICT może także sprawiać, że coraz częściej i dłużej ludzie będą wykonywali pracę w pozycji siedzącej, narażając się na problemy mięśniowo-szkieletowe, choroby układu krążenia, otyłość, udar mózgu lub cukrzycę. Z drugiej strony technologia cyfrowa może pomóc w ograniczeniu zagrożeń np. poprzez stosowanie urządzeń mobilnych do przypomnienia o konieczności robienia przerw w pracy czy też do kształtowania zdrowych nawyków.

Zarządzanie algorytmiczne i sztuczna inteligencja mogą sprawić, że pracownicy stracą pełną kontrolę nad treścią, tempem, harmonogramem i sposobem wykonywania pracy. Mogą odczuwać przeciążenie, ponieważ będzie im np. trudno zrobić przerwę w pracy zgodnie z indywidualnymi potrzebami.

Powszechność używania mobilnych urządzeń monitorujących umożliwi kontrolowanie pracowników przez całą dobę. Może to doprowadzić do utraty kontroli pracowników nad swoimi danymi wrażliwymi, naruszania prywatności pracowników oraz problemów z związanymi z kwestiami etycznymi. Porównywanie wydajności pracowników i informowanie ich o tym fakcie może powodować zaniżenie samooceny i presję na zwiększanie wydajności, a w konsekwencji stres, pogorszenie stanu zdrowia i samopoczucia, niższą wydajność oraz większą absencję chorobową. Jednocześnie inteligentne algorytmy w połączeniu z dostępem do dużych zbiorów danych (ang. *Big Data*) mogą umożliwić skuteczniejszy nadzór nad bezpieczeństwem i higieną pracy oraz lepsze identyfikowanie zagrożeń w miejscu pracy.

Używanie Internetu jako medium przy kontrolowaniu procesów pracy i komunikowaniu się stwarza zagrożenia dla cyberbezpieczeństwa. Hakerzy mogą przejąć kontrolę nad urządzeniami wykorzystywanymi w pracy lub kraść dane wrażliwe również z punktu widzenia bhp.

Zmiany demograficzne będą nie mniej znaczące. Problem starzenia się populacji w krajach rozwiniętych będzie silnie oddziaływał na rynek pracy, wydłużając czas aktywności zawodowej pracowników.

Zmiany klimatyczne mogą powodować wiele procesów wpływających na pracę, jej warunki i bezpieczeństwo. Skutkiem zmian klimatycznych mogą być m.in. pożary, ekstremalne zjawiska pogodowe, wzrost promieniowania UV, rozwój chorób zakaźnych oraz choroby przewlekłe.

Zalecenia MOP

Wobec tak dynamicznie zachodzących zmian Międzynarodowa Organizacja Pracy rekomenduje multidyscyplinarne podejście do zagadnień bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy. Powinno ono brać pod uwagę nie poszczególne okresy zatrudnienia, ale całą ścieżkę zawodową człowieka, włącznie z okresami pozostawania bez pracy.

Istnieje duża potrzeba zwiększania kompetencji w zakresie bhp wśród wszystkich pracowników, np. poprzez włączenie zagadnień bezpieczeństwa pracy do programu powszechnej edukacji.

MOP podkreśla, że pełną ochroną należy objąć osoby zatrudnione na podstawie umów niestandardowych i za pośrednictwem platform internetowych. Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada już pracują nad dyrektywą, która ma na celu objęcie ich taką ochroną prawną, jaka dotyczy osób zatrudnionych w tradycyjnych formach zatrudnienia.

W zakresie sztucznej inteligencji powinno się przyjąć podejście *human-in-command*, które oznacza, że ostateczne decyzje dotyczące pracy powinny być podejmowane przez człowieka. Wykorzystanie danych i algorytmów w procesie pracy wymaga wprowadzenia odpowiednich regulacji.

MOP zwraca uwagę na potrzebę wspierania społeczeństwa w czasie transformacji i pomoc w dostosowywaniu się do nowych wyzwań rynku pracy. Państwo powinno zapewnić system efektywnego uczenia się przez całe życie człowieka oraz wspomagać nabywanie i aktualizowanie umiejętności niezbędnych w pracy. Warunki pracy powinny zachęcać pracowników do pozostania aktywnymi na rynku pracy tak długo, jak będą tego chcieli, a społeczeństwo powinno być wspierane w dążeniu do zachowania jak najdłuższej aktywności zawodowej.

Obchody Dnia przez związki zawodowe

28 kwietnia związki zawodowe na całym świecie obchodzą Międzynarodowy Dzień Pamięci Ofiar Wypadków przy Pracy i Chorób Zawodowych, tożsamy ze Światowym Dniem Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Pracy. Obchody związkowe są koordynowane przez Międzynarodową Konfederację Związków Zawodowych (ITUC). Temat Dnia ogłoszony przez ITUC w 2019 r. brzmi: **„Przejmij kontrolę – usuń niebezpieczne substancje z miejsca pracy”** (ang. *Taking control – removing dangerous substances from the workplace*). Kampania prowadzona przez związki zawodowe wzywa do wyeliminowania lub zminimalizowania narażenia na działanie czynników rakotwórczych w miejscu pracy, co wpisuje się też w tematykę „pracy jutra” podejmowaną przez MOP.

Obchody Dnia w Polsce

W ramach obchodów Światowego Dnia Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Pracy 9 kwietnia 2019 r. w Warszawie odbywa się uroczyste posiedzenie Rady Ochrony Pracy przy Sejmie RP. W wydarzeniu biorą udział przedstawiciele instytucji ustawodawczych, instytucji nadzoru, organizacji pracodawców i związkowych, a także przedstawiciele nauki i praktycy zajmujący się bezpieczeństwem pracy.

10 kwietnia Prezydium Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (OPZZ) planuje przyjąć „Apel z okazji Światowego Dnia Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia w Pracy” skierowany do organizacji członkowskich OPZZ, Sejmu RP, pracodawców, organów nadzoru i kontroli. OPZZ organizuje także w dniach 23-30 kwietnia Tydzień Bezpiecznej Pracy, w trakcie którego zaplanowano wiele wydarzeń mających na celu pogłębienie zrozumienia zagadnień związanych z bhp oraz uczczenie pamięci osób, które zginęły lub ucierpiały podczas wykonywania pracy.

Organizatorami konferencji i debat z okazji Dnia w tym roku są także m.in. NSZZ „Solidarność” Region Dolny Śląsk, Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Rzeszowie oraz Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pracowników Służby BHP Oddział w Rzeszowie. We Wrocławiu w Katedrze św. Jana Chrzciciela 28 kwietnia o g. 11.30 zostanie odprawiona msza św. w intencji poszkodowanych w wypadkach przy pracy.

Więcej informacji o obchodach Dnia można znaleźć na stronie www.ciop.pl/28kwietnia.

Dorota Pięta
Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy
Kontakt: dorota.pieta@ciop.pl

Oprac. na podstawie:

Foresight on new and emerging occupational safety and health risks associated with digitalisation by 2025. Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy, Europejskie Obserwatorium Ryzyka; *Safety and health at the heart of the future of work. Building on a 100 years of experience*. Raport MOP; 2019; *Work for a brighter future*. Raport Globalnej Komisji ds. Przyszłości Pracy MOP; 22.01.2019; www.ilo.org/safeday; <http://28april.org/>; <https://chemia.ciop.pl>